

Messadi

per la radunonza da vischnaunca

**dils 17 da mars 2017, allas 20.00 uras,
ella halla dalla casa da scola a Sedrun**

Tractandas:

1. Avertura
2. Approbaziun dil protocol dils 16 da december 2016
3. Iniziativa: Lantschar contractivas da fusiun ella Cadi
4. Credit pil niev baghetg dil stradalesser
5. Revisiun dalla lescha davart igl encurir cristallas e mineralias
6. Orientaziuns
7. Varia

1. Iniziativa: Lantschar contractivas da fusiun ella Cadi

1. Introducziun

Igl 1. da december 2016 han ils iniziants René Epp, Sedrun, Donat Albin, Trun, Remo Decurtins, Sumvitg, Ursin Venzin, Medel e Simon Bisquolm da Disentis/Mustér inoltrau l'iniziativa "Lantschar contractivas da fusiun ella Cadi". Il cusseglier René Epp ha inoltrau en tut 138 suttascripziuns alla vischnaunca da Tujetsch. Suent l'examinaziun eisi semussau che 114 suttascripziuns da personas cun dretg da votar ella vischnaunca da Tujetsch ein valeivlas. Tenor igl artechel 13 dalla constituziun communal da Tujetsch ein 100 suttascripziuns necessarias per che l'iniziativa vegn tractada. Quei diember ei vegnius contonschius. L'administraziun communal ha medemamein controllau la valeivladad dall'iniziativa. L'iniziativa ei valeivla.

Ils iniziants fan las suandontas pretensiuns:

Instradar el decuors dil schaner 2017 contractivas da fusiun denter las vischnauncas da Medel/Lucmagn, Disentis/Mustér, Sumvitg, Trun e Tujetsch. La cumissiun preparatorica ei cun integrasiun digl uffeci cantunal da vischnauncas d'accumpignar professiunalmein ed ils mieds finansials necessaris persunter ein da conceder. La cumissiun exista ord ils presidents comunals, ils canzlists, ils deputai ed ils iniziants dallas vischnauncas corrispundentas. Deputai che vulan ni san buca prender part ella cumissiun ein da remplazzar cun ina persona ord la suprastanza communal. Mandats dubels ein medemamein da remplazzar cun ina persona ord la suprastanza communal dalla vischnaunca pertuccada. La cumissiun ei d'occupar cun maximal quater personas ord mintga vischnaunca (pia total 20 personas). Finamira ei da suttametter alla populaziun dallas vischnauncas numnadas entochen igl onn 2019/2020 in messadi corrispundent sco basa da decisiun. La cumissiun preparatorica ha d'informar la populaziun davart il svilup ed il progress (Per simplificaziun vegn mo duvrau la fuorma masculina).

Argumentaziun dils iniziants:

- Sепрепарar comunabalmein il meglier pusseivel sin las sfidas futuras cun formar ina strategia cumplessiva e regionala enteifer las vischnauncas da Medel/Lucmagn, Disentis/Mustér, Sumvitg, Trun e Tujetsch.
- Professionalisar e modernisar las structuras politicas ed administrativas per aschia saver porscher da tut temps prestaziuns dad aulta qualidad.
- Crear bunas premissas per saver occupar ils uffecis politics comunals.
- Nezegiar nossas resursas e las sinergias efficientamein ed optimar la sostanza finanziaria dallas vischnauncas cun priorisar projects e focussar sigl impurtont. Decisiv ei da cumpletar in l'auter aschi bein sco pusseivel.
- Profitar dallas considerablas contribuziuns finansialas ch'il cantun presta dapresent per fusiuns da vischnauncas.

- Fixar communablamein bunas cundiziuns da rama per nies commerci indigen, per l'economia ed il turissem, cun la finamira da scaffir novas ni silmeins mantener e segirar las plazzas actualas en nossa regiun.
- Defender nos interess e rinforzar nos projects sco era nossas intenziuns communablamein en nossa regiun. Cun esser solidarics ed units demussein nus forza e pussonza enviers tiarzas persunas, partenaris ed enviers il maun public.
- Procurar communablamein per bunas cundiziuns da viver per giuvnas famiglias ed alzar la qualitat da viver per glieud giuvna en nossa regiun.
- Formar in spért regional e rinforzar quel.

2. Ponderaziuns arisguard l'iniziativa

La suprastanza communal descriva sequent entginas ponderaziuns arisguard contractivas da fusiun che l'iniziativa pretenda sco era arisguard consequenzas d'ina fusiun.

Contractivas da fusiun – biaras uras lavur e considerabels cuosts

Tier contractivas da fusiun vegnan las vischnauncas cussegliadas dad experts. Quei caschuna considerabels cuosts. Ils cuosts per las contractivas da fusiun han muntau tier la vischnaunca bernesa Wichtrach che dispona d'ina populaziun da 3900 habitonts a frs. 480'000.00. Ils cuosts dallas contractivas sedattan ord la grondezia dalla nova vischnaunca, la cumplexitad dil project e la dimensiun dalla reorganisaziun. Tier ina fusiun ella Cadi cun in populaziun da 6203 habitonts (stan dils 31 da december 2015) schazegia la suprastanza communal ils cuosts sin rodond frs. 150'000.00 sulettamein per la vischnaunca da Tujetsch. Sper ils cuosts ein contractivas da fusiuns cumbinadas cun biaras uras lavur per las vischnauncas. Las contractivas cuozzan plirs onns. Consequentamein ei la suprastanza communal dil meini ch'ei setracta tier las contractivas da fusiun ella Cadi d'ina incarica ch'ei dad analisar a moda critica, damai che tala caschuna cuosts, cuozza plirs onns e caschuna biaras uras lavur per la vischnaunca.

Contribuziun dil cantun Grischun – negin argument da fusiunar

Ord vesta dalla suprastanza communal ei la contribuziun ch'il cantun Grischun metta a disposiziun negin motiv per ina fusiun, damai che quels daners ein beinspert duvrai si sco igl exempel dalla fusiun Ilanz/Glion muossa. La vischnaunca dad Ilanz/Glion ei naschida ord la fusiun da tredisch vischnauncas ed exista dapi treis onns. La vischnaunca ha retschert ina contribuziun da promoziun ella summa da 8.95 milliuns francs ed ina contribuziun d'ulivaziun da 8.5 milliuns francs plus ina summa da frs. 250'000.00 vid ils cuosts dil project da fusiun dil cantun Grischun per la fusiun. Cun quels daners ha la vischnaunca en emprema lingia saviu reducir ils deivets dallas anteriuras vischnauncas sco era finanziair las investiziuns las pli urgentas. La contribuziun che la vischnaunca Cadi retscheiva en cass d'ina fusiun dil cantun Grischun vegness probablamein investada ell'infrastructura dils vitgs vischinonts, damai che la vischnaunca da Tujetsch posseda ina buna infrastruttura.

Plazzas da lavur svaneschan

Mantener e segirar plazzas da lavur en nossa regiun ei ina finamira ch'ils iniziants han menziunau el text dall'iniziativa. Era la suprastanza communal ha l'intenziun da mantener tuttas plazzas e schizun da scaffir novas nua ch'igl ei pusseivel e prudent. La vischnaunca Lumnezia ha sincerau avon la fusiun da surprender tut ils collaboraturs per evitar aschia temas e malcapientschas. Silsunter ha la vischnaunca Lumenzia fatg l'experiencescha ch'ei drova ella emprema fasa dapli persunal, damai che tuttas leschas ein d'unificar e per part era da tschaffar tut ils objects sin basa da novas leschas. Per l'administraziun communal drova ei tenor la vischnaunca Lumnezia buc exnum meins persunal, damai che las pretensiuns enviers l'administraziun sco era enviers las autoritads creschan entras ina fusiun. Cul temps ha la vischnaunca Lumnezia denton la finamira da reducir il diember da persunal, mo duei quei succeder cun fluctuaziuns ni pensiunaments. Sin quella moda svaneschan era plazzas da lavur a liunga vesta. La suprastanza communal prognostichescha ch'ina fusiun meina tier ina reducziun da plazzas da lavur. Ina fusiun munta numnadamein ina centralisaziun dils survetschs sco era pliras reorganisaziuns. La vischnaunca da Tujetsch che sesanfluss alla periferia, agl ur dalla nova vischnaunca Cadi, vegness en mintga cass a piarder plazzas da lavur.

Tgei consequenzas ch'ina concentraziun da survetschs, plazzas da lavur, scolas etc. ha, sa mintgin far persenn en nossa atgna vischnaunca. Persequitei il svilup da nossa fracziun Rue-ras dils davos 10 entochen 15 onns! La scola ei svanida, la posta e la banca han serrau, las stizuns da victualias e la cascharia han medemamein stuiu suttacumber al sforz da concentraziun. Tut quei ei succediu senza il squetsch d'ina fusiun. Ina fusiun ella Cadi accelerass denton in tal svilup sin donn e cuost da nossa entira vischnaunca. D'in tal svilup da centralisaziun ei actualmein era la posta pertuccada. Ei vegn derasau prognosas e supposiziuns che mo pli la posta a Glion resti en pei en Surselva. Entras quella centralisaziun ein ulteriuras plazzas da lavur pertuccadas en nossa regiun.

Professionalisaziun dall'administraziun e l'occupaziun dils posts politics

Las fusiuns dallas vischnauncas el contuorn da Glion ed en Lumnezia han uniu pliras vischnauncas cun paucs habitonts. Entras la centralisaziun dallas administraziuns a Glion e Vella disponan las anteriuras vischnauncas pintgas oz d'ina administraziun communal professiunala. Quei ei in motiv che plaيدا per ina fusiun. Nossa vischnaunca che dumbra rodund 1400 habitonts e che dat suttetg a tochen 5'000 hosps da vacanzas duront igl ault dallas sesiuns, dispona gia oz d'ina administraziun professiunala ed adequata a nos basegns.

L'occupaziun dils posts politics daventa adina pli difficila, quei factum tschontscha savens per ina fusiun. L'observaziun che fusiuns han per consequenza che la populaziun daventa aunc pli indifferent e desinteressada enviers ils fatgs communal ei perencunter in fatg che plaيدا absolutamein buca per ina fusiun e che facilitescha pli probabel era buca l'occupaziun dils posts politics e socials suenter ina eventuala fusiun. La problematica pertuccont l'occupaziun dils posts politics pren la vischnaunca da Tujetsch fetg serius. Ord quei motiv ei ina cumissiun gia vidlunder da reveder la constituziun communal per cheutras saver reducir ils uffecis politics.

Negina reducziun dallas expensas communalas entras ina fusiun

Savens vegn era la reducziun dallas expensas d'ina vischnaunca menziunada sco in impurtont argument per ina fusiun. L'Universitad da Sogn Gagl ha publicau il december 2016 ina

studia pertuccont fusiuns. La studia ha priu 142 fusiuns da vischnauncas en diesch cantuns detagliadamein sut la lupa. Mintga vischnaunca fusiunada ei vegnida cumparegliada cun ina vischnaunca che steva finanziamein tuttina avon la fusiun e ha buca fatg part dad ina fusiun. Sin quella via han ils collaboraturs scientifics saviu analisar il svilup dallas finanzas el cass che las vischnauncas fussen stadas independentas. La studia constatescha che las expensas dallas vischnauncas ein buca vegnidas reducidas entras las fusiuns. Il motiv per quei fatg ei che pintgas vischnauncas liquideschan gia certs pensums intercommunal avon la fusiun e contonschan entras quellas mesiras gia il potenzial da respargn. Era la vischnaunca da Tujetsch regla gia entgins survetschs comunabla cun autras vischnauncas sco per exempel il cudisch funsil, igl uffec civil ed il survetsch da pumpiers.

L'autonomia dalla vischnaunca ei periclitada e decisiuns ein dependentas dil pievel dall'entira Cadi

Ina impurtanta damonda che sedat era el cass d'ina vischnaunca Cadi, ei quella nua che las investiziuns succedan. La vischnaunca da Tujetsch stat avon impurtants projects turistics. La realisaziun dalla residenza da seniors ei medemamein in project da gronda impurtonza. Ulteriurs projects vegnan a suandar egl avegnir. La suprastanza communal ei dil meini che la populaziun da Tujetsch duei decider vinavon senza davart tals projects ella Val Tujetsch. Cheutras ei era l'autonomia da nossa vischnaunca dada. Tgisà sche tals projects vegnessan lubi suenter ina fusiun entras la populaziun dalla Cadi. Tier ina fusiun decida numnadamein l'entira Cadi davart investiziuns ella Val Tujetsch.

Projects intercommunals – experientschas

La vischnaunca da Tujetsch ha era gia rimnau experientschas cun projects intercommunals. Projects sco la reorganisaziun dils menaschis da scola ni forestalessen ein stai senza success. Quei ord il motiv che la vischnaunca da Tujetsch ha insistiu che certas parts restien en nossa vischnaunca. Quellas pretensiuns legitimas han denton impediù la realisaziun da quels projects.

3. Proposta

Sin fundament dallas suranumnadas ponderaziuns

proponan la suprastanza communal ed il cussegl da vischnaunca

da refusar l'iniziativa inoltrada e suttamettan encuntercomi la suandonta cunterproposta alla radunanza da vischnaunca:

La suprastanza communal ed il cussegl da vischnaunca proponan da buca entrar en contractivas da fusiun cullas ulteriuras vischnauncas e perencunter incaricar la suprastanza communal dad elavurar ensemen cullas autras vischnauncas ina plattform che duei possibilitar egl avegnir collaboraziuns intercomunals – leu nua che la necessitad ed il giavisch vicendeivel ein avon maun.

Quella cunterproposta vegn argumentada suandontamein:

La vischnaunca da Tujetsch duei

- restar vinavon ina interessanta, viva ed autonoma vischnaunca, nua che visiuns e projects stattan el focus sco era per segirar l'existenza ed il paun da mintgadi a sia populaziun.
- dar vinavon la pusseivladad a nossa populaziun da saver decider sezza davart investiziuns, projects ed ulteriuras fatschentas.
- mantener vinavon las plazzas da lavur existentas, crear schi lunsch sco pusseivel e prudent novas plazzas da lavur ed aschia frenar la depopolaziun.
- mantener tuts survetschs e tuttas obligaziuns communalas en vischnaunca aschiditg che quei ei finanziamein supportabel e responsabel.
- promover vinavon l'economia ella Val Tujetsch cun surdar incaricas allas fatschentas localas.
- scaffir ina basa da lavur intercommunala cun autras vischnauncas che stattan avon las medemas problematicas – leu nua che la necessitad ed il giavisch da collaborar ein avon maun.

Enstagl da menar contractivas da fusiun sco l'iniziativa pretenda, eisi pli prudent da sclarir nua che la necessitad da collaborar intercommunal ei dada e tschercada ed encurir sligiazziuns cun autras vischnauncas per quellas problematicas. Sin quella via sa ina buna basa da collaboraziun intercommunala denter las vischnauncas vegnir scaffida. Reussescha ei buca allas vischnauncas da metter en pei talas collaboraziuns intercommunalas egl avegnir, ei l'idea d'ina fusiun utopica e senza senn.

4. Votaziuns

La radunonza da vischnaunca votescha primo davart:

la cunterproposta, descretta ed argumentada sut punct 3, pagina 5 entochen 6 el messadi.

e silsuent davart:

l'iniziativa per lantschar contractivas da fusiun ella Cadi, descretta ed argumentada dils iniziants sut punct 1, pagina 2 e 3 el messadi.

Suprastonza communal Tujetsch

President communal
Beat Roeschlin

Menader center communal
Simon Collenberg

2. Credit pil niev baghetg dil stradalesses

1. Introducziun

Dapi igl onn 2009 sefatschenta igl Uffeci forestal Tujetsch cun la sanaziun dil luvratori dil stradalesses. Igl onn 2004 ei il niev luvratori forestal vegnius construius. Igl onn 2008 ei quel vegnius colligiaus cun il luvratori stradal entras in suttetg aviert. Gia tier la planisaziun dil luvratori forestal ils onns 2002/03 essan nus sefatschentai intensivamein cun la problematica dil baghetg stradal. Gia da gliez temps era la necessitad d'ina sanaziun enconuschenta. Ord motivs da cuosts ei la varianta d'in niev baghetg per omisdus uffecis vegnius refusaus. Igl ei vegniu priu en consideraziun ina sanaziun sco era ina adattaziun da quei baghetg al niev luvratori forestal. Entochen oz ei quei denton buca vegniu exequiu. Segiramein ha era la munconza da regress muort il plazzal da lavur dalla Neat impediui da realisar ina sligiazion ideala per ils basegns dil stradalesses.

Il luvratori stradal ei vegnius construius dad Albert Cavegn e ha surviu a sia firma sco magasin e dormitori per ses luvrers. Silsunter ha la firma Barclamiu Berther priu a tscheins ina part digl object per deponer material per la construcziun da pegnas scalegl. Igl onn 1990 ha la vischnaunca saviu acquistar il luvratori dad Albert Cavegn per la summa da frs. 180'000.00.

2. Situaziun actuala

La vischinonza dils differents menaschis da vischnaunca ha purtau grond fretg, cunzun suenter la reorganisaziun igl onn 2006. Oz sesanflan tuttas spartas tecnicas da vischnaunca en in liug. Il luvratori forestal porscha ina fetg buna infrastruttura da basa cun las localitads per collaboraturs, biro dil forester communal, differents luvratoris e magasins da material. Suent la cumpra dalla 1/8 part (duas garaschas) da tal object igl onn 2008, il qual sudeva alla energia alpina, ei la situaziun semigliurada supplementarmein.

Il baghetg stradal porscha in suttetg per tut il material da signalisaziun stradala, rumida da neiv (crocs da neiv/bettaneiv), indrez da segar scarpas, indrez da schubergiar lingias da canalisaziun, segapastgets, maschina da scuar vias e bia auter.

Il grond parc da maschinas, tut ils survetschs communals ed ils differents magasins basegnan in grond spazi. Ils dus objects cuntentan aschia cumpleinamein als basegns. Deploablamein sesanfla igl object dil stradalesses en in fetg schliet stan. Las impurtontas munconzas vid igl object ein:

- la construcziun dil tetg ch'ei sesbassada e tegn buca pli ora l'aua
- la munconza d'isolaziun
- las portas garaschas memia pintgas
- la munconza da profunditad digl object
- la munconza da saver temprar igl object
- la statica insufficienta che lubescha buca da nezegiar igl entir intern
- il plaz restrenschiu
- negin spazi per la pistunza

Ultra da quei vegn igl object durant igl unviern per part inundaus ed ei sefuorma ina gronda cozza da glatsch.

3. Finamiras

Dapi igl onn 2011 ei il basegns da spazi carschius cuntinuadamein. Differentas localitads stattan buca pli a disposiziun per deponer material, uorden e maschinas. La situaziun cuntenta buca. Il menaschi tecnic sto untgir cun nezegiar ina gronda part dalla halla da stialas, il suttetg dalla deponia Prau Cumin, ina part dalla garascha sutterrana dalla casa communal, il baghetg a Scharinas e per part deponias ordaviert.

Muort il schliet stan dil baghetg stradal sa mo ina pintga part dil parc da maschinas vegnir deponius. Aschia eis ei adina da metter entuorn las maschinas, far plaz ed organisar danovamein il spazi da plaz. Tut tenor stagiun e basegns dil menaschi tecnic.

Duront il temps d'unviern vegn la pistunza piazzada en il suttetg dalla deponia Prau Cumin. Duront la stad en la garascha dallas pendicularas. En special duront il temps d'unviern ei ella exponida a freid e glatsch. Aschia ei previu el niev baghetg stradal ina garascha per la pistunza. Ina situaziun ideala, cun quei che la loipa cursescha gest sper il baghetg stradal vi.

Naven digl atun 2017 basegna il forestalessen tut il spazi dalla halla da stialas per deponer lenna. Medemamein ei incert con ditg ch'il menaschi sa aunc far diever dallas garaschas sut casa communal. Ord quei motiv basegna ei ulteriur spazi el baghetg niev per treis indrezs da sittar lavinas e dus canuns da producir neiv.

4. Liug

Per saver mantener la buna sligiazion cun in liug da menaschi essan nus fermamein dil meini ch'il luvratori stradal sto restar el liug sco tochen dacheu. L'entira organisaziun ei bein surve-seivla ed il spazi avon maun ei ideals per nos basegns, cunzun era suenter la terminaziun dil piazzal dalla Neat.

5. Variantas

Dapi igl onn 2009 examinescha la vischnaunca differentas variantas. Aschia han ins examinau la sanaziun digl object existent, il remplazzament digl object ella medema grondezia, igl acquist d'in object existent ella vischinonza sco era la construcziun d'in niev baghetg cun nezegiar certas parts digl object existent. Ils cuosts semovan denter 250'000.00 e 620'000.00 francs. Suenter differentas projectaziuns, calculaziuns e cussegliaziuns da persunas dil fatg essan nus perschuadi da saver presentar oz ina fetg buna sligiazion.

6. Niev project

Danovamein ha la vischnaunca examinau ils basegns da spazi ed elaborau in niev project cun in baghetg che duei survir al menaschi tecnic a liunga vesta. Cun la vischinonza tiel baghetg forestal san ins senezegiar da bia infrastruttura ch'ei avon maun. Aschia drova ei buca in niev scaldament e tuttas localitads per ils collaboraturs ein gia avon maun. Il niev project cuntegn cunzun spazi per deponer ina gronda part dil parc da maschinas, tut igl uorden dil stradalessen, ina installaziun da lavar maschinas sco era luvratori. In niev indrez per deponer carpella duei vegnir plazzaus sper igl object.

La cumparsa dil niev object sedrezza tenor igl object existent dil forestalessen. Mintga garascha ei libramein accessibla e per igl uorden pign ei previu in access da surengiu. Muort la construcziun da betun sedattan gronds avantatgs dalla statica. Aschia eisi pusseivel da carrar cun in vehichel el plaun sura.

7. Calculaziun da cuosts

Il biro d'architectura Maissen architects sa ha tschenta ensem en ina calculaziun detagliada. Tier las impurtantas posiziuns han els tratg en offertas da referenza per haver ina pli exacta calculaziun. Ils cuosts totals muntan a frs. 1'440'000.00 ed ein reparti sco suonda:

- Lavurs da preparaziun	frs.	15'000.00
- Baghetg en construcziun da betun e lenn	frs.	1'196'700.00
- Indrezs da menaschi	frs.	126'000.00
- Contuorn	frs.	40'200.00
- Cuosts da baghegiar accessoris	frs.	62'100.00
Total cuosts	frs.	1'440'000.00

Ella posiziun "indrezs da menaschi" ei il silo per la carpella cun frs. 70'000.00 cuntenius.

Niev baghetg pil stradalesser

8. Viseta tiel baghetg dil stradalesser

Venderdis, ils 17 da mars 2017 naven dallas 19.00 uras entochen allas 19.45 uras ha la populaziun la pusseivladad da visitar il baghetg stradal a Drun e prender investa dil basegns dalla construcziun d'in niv baghetg. Il genau André Schmid ed il forester Adrian Deragisch vegnan a star a disposiziun per damondas.

9. Conclusiun

Suenter in temps da planisaziun da biabein 7 onns ei il project semadiraus. In levgiament ei segiramein era il fatg ch'il plazgal da lavur dalla Neat ei termina e la zona d'industria Drun sa puspei vegnir nezegiada dils menaschis indigens.

Il niv project ademplescha en tuts graus als basegns da nies menaschi tecnic e quei era a liunga vesta. Suenter madiras ponderaziuns, haver visitau differents projects da referenza, haver elaborau differents projects e haver tratg en consideraziun tut ils avantatgs e disavantatgs essan nus perschua di dil niv project.

Il temps ei madirs per il proxim pass cun suttametter allas autoritads la proposta d'in niv luvratori stradal e conceder il credit necessari.

10. Proposta

Sebasond sin las suranumnadas ponderaziuns
proponan la suprastanza communal ed il cussegl da vischnaunca
da conceder in credit ella summa da frs. 1'440'000.00 pil niev baghetg dil stradalessen.

Suprastanza communal Tujetsch

President communal
Beat Roeschlin

Menader center communal
Simon Collenberg

3. Revisiun dalla lescha davart igl encurir cristallas e mineralias

1. Situaziun da partenza

La lescha vertenta davart igl encurir cristallas e mineralias datescha digl onn 2001. La finami-ra ei dad amplificar quella lescha cun entginas determinaziuns concernent il lavar aur ed adattar las determinaziuns davart il cavar cristallas nua che quei ei indicau.

Il 26 d'october 2015 ha il cussegl da vischnaunca elegiu ina cumissiun per reveder la lescha. Las suandontas personas han fatg part dalla cumissiun:

Mario Hitz, gerau
Martin Cavegn, controllader
Sandro Cavegn, aurira gmbh
Otto Curschellas, cusseglier e cavacrappa
Ciril Monn, cavacrappa
Sep Aluis Monn, cusseglier e pescadur

2. Adattaziuns dalla lescha vertenta

A caschun da pliras sedutas ei la cumissiun sefatschentada cun la tematica e ha elavurau ina proposta per mauns dalla suprastanza communal. Las midadas essenzialas vegnan commentadas cuortamein:

Art. 2 Lubientscha da cavar cristallas e minerals sco era da lavar aur

Niev basegna ei era ina lubientscha per lavar aur. Igl ei previu las medemas categorias da lubientschas (ordinarias) sco tier il cavar cristallas.

Art. 4 Cuoz

Lavar aur ei pusseivel sil pli baul naven digl 1. da matg entochen il 15 da settember. La su-prastanza communal sa prolungir il temps per lavar aur en certs loghens entochen maximal il 15 d'october. Il loghens nua ch'igl ei pusseivel da lavar aur entochen il 15 d'october ve-gnan fixai entras la suprastanza communal ellas directives tier la lescha davart igl encurir cristallas e minerals ed il lavar aur.

Art. 7 Scamonds temporars

Dumengias e firaus federals, cantunals e da vischnaunca (Sontgilcrest, Anceinza, Assumziun da Maria, Numnasontga) eisi scumandau da cavar cristallas.

Il lavar aur ei lubius las dumengias ed ils firaus, denton mo els loghens lubi entras la su-prastanza communal. Per motivs turistics eis ei buca indicau da scumandar il lavar aur dil-

tuttafatg las dumengias ed ils firaus. Ils loghens lubi vegnan fixai entras la suprastanza communalas ellas directives tier la lescha davart igl encurir cristallas e minerals ed il lavar aur.

Art. 8 Scamonds locals

El territori da schurmetg da pesca eisi scumandau da lavar aur. Plinavon sa la suprastanza communalas relaschar scamonds da lavar aur en loghens nua ch'ei vegn fatg surdiever, en loghens per il schurmetg dalla fretga dil pèsch ed en loghens nua ch'il prighel d'erosiuns periclitescha il contuorn.

Ils scamonds locals da cavar cristallas restan sco tochen dacheu. Entras controllas eis ei da procurar che las prescripziuns vegnien risguardadas.

Art. 9 Sgols cun helicopter

Sgols cun helicopter en connex cun l'explotaziun da cristallas drovan ina lubientscha dalla suprastanza communalas. Ei astga mo vegnir transportau material. Transports da helicopter cun personas ein scumandai. Las interpresas da helicopter astgan far transports mo sch'ellas ein en possess d'ina lubientscha dalla suprastanza communalas.

Art. 12 Tener uorden

Pigns scavaments da petents en vischinonza da sendas da spassegiar e vias ein da cuvierer sch'ei vegn buca luvrau vinavon en quei liug.

Art. 13 Schurmetg dil fuorn

Ha il cavacristallas entschiet ad explotar in fuorn, denton aunc buca finiu, vala el sco occupaus, sch'il cavacristallas lai anavos dus ni plirs uaffens (entochen dacheu in ni plirs), silmeins denton ina puntga ed in mazzot. In cavacristallas astga occupar sil pli treis (entochen dacheu dus) fuorns en vischnaunca ed en mintga cass buca entiras preits crap. Ei il lava-aur aunc buca a fin cun la lavur marca quel siu plaz cun ereger in pign um crap.

Art. 14 Utensils lubi per lavar aur

Quei artechel enumerescha ils utensils lubi per lavar aur.

Art. 15 Utensils e material scumandai per lavar aur

Quest artechel enumerescha ils utensils e materials scumandai per lavar aur. L'enumeraziun ei buca completa.

Art. 18 Taxas

Quest artechel regla las taxas per cavar cristallas e lavar aur. Ella lescha ei definau in spazi per las taxas. La fixaziun dallas taxas succeda entras la suprastanza communalas ellas directives tier la lescha davart igl encurir cristallas e minerals ed il lavar aur. Il mument ei buca previu in augment dallas taxas da cavar cristallas, aschia che quellas restan sco tochen dacheu (taxa minimala). Las taxas per lavar aur vegnan medemamein fixadas entras la suprastanza communalas sin la taxa minimala tenor la lescha.

Niev ei previu ina lubientscha ordinaria dall'jamna per cavar cristallas, quei en special per motivs turistics. Medemamein ei previu ina lubientscha supplementara mo per far diever da maschinas da furar. Ella lescha vertenta ei quella buca risguardada.

Lubientschas supplementaras da cavar cristallas san mo persunas sesentas en Tujetsch e burgheis da Tujetsch retrer. La pusseivladad per tuts burgheis Grischuns da retrer ina patenta supplementara per far diever da maschinas da furar sigl intschess dalla cavorgia da Cavradi, exista cun la nova lescha buca pli.

Affons e giuvenils entochen la vegliadetgna da 18 onns en accumpignament da carschi che disponan d'ina lubientscha da cavar cristallas ni da lavar aur basegnan buca ina lubientscha. Ils affons e giuvenils ch'accumpognan in cavacristallas astgan denton buca schluppentar e far diever da maschinas da furar.

Art. 19 Gidonters

Tgi ch'accumpogna e gida in cavacristallas, sto retrer ina patenta tenor art. 18 e quei en la summa dalla patenta dil cavacristallas ch'el accumpogna - silmeins la patenta dil di.

Affons e giuvenils entochen la vegliadetgna da 18 onns astgan accumpignar in cavacristallas che dispona d'ina lubientscha senza stuer haver ina patenta. Els astgan denton buca schluppentar e far diever da maschinas da furar.

3. Nova lescha

Las adattaziuns dalla lescha vertenta ein marcadas cun colur cotschna.

Lescha davart igl encurir cristallas e minerals ed il lavar aur

Art. 1 Validitad

Questa lescha regla il cavar cristallas e minerals sco era il lavar aur independentamein dalla proprietad dil schischom. Ella vala per igl entir territori dalla vischnaunca da Tujetsch.

Art. 2 Lubientscha da cavar cristallas e minerals sco era da lavar aur

Per encurir e cavar cristallas e minerals sco era per lavar aur cun uaffens sin igl intschess dalla vischnaunca da Tujetsch drova ei, independentamein dalla proprietad dil schischom, ina lubientscha.

Art. 3 Premissas

La lubientscha **per cavar cristallas ni per lavar aur** vegn concedida a persunas naturalas che han cumplenu il 18avel onn e che possedan in'assicuranza da responsabladad enviers tiarzas persunas. Quella sto cuvierer sufficientamein donns materials e da persunas.

Per schluppentar e far diever da maschinas da furar drova ei ina lubientscha supplementara. Quella obtegnan persunas sesentas en vischnaunca (attest d'origin) e plinavon tuts burgheis tuatschins che han cumplenu il 20avel onn e che possedan in attest da schluppentar tenor la lescha federala dils 25 da mars 1977 davart materias explosivas.

Art. 4 Cuoz

La lubientscha per cavar cristallas ei mintgamai valeivla per igl onn calendar.

Il lavar aur ed organisar excursiuns cun gruppas ei lubius sil pli baul naven digl 1. da matg entochen ils 15 da settember. La suprapostanza communal sa prolungir il temps per lavar aur en certs loghens entochen maximal ils 15 d'october.

Art. 5 Cavar cristallas e **lavar aur** per intents scientifics

Persunas ch'enquoran cristallas, minerals **ed aur** spirontamein per intents scientifics (docents, assistants, students da scola aulta dalla geologia, petrografia, mineralogia e cristallografia) e che prendan a casa mo **emprovas**, obtegnan gratuitamein la lubientscha. Els astgan duvrar sulettamein puntga e marti e ston dumandar la suprapostanza communal per ina lubientscha.

Art. 6 Excursiuns **da cavar cristallas e minerals sco era da lavar aur**

Participonts d'excursiuns, che vegnan organisadas d'indigens cul consentiment dalla suprapostanza communal, drovan negina lubientscha.

Art. 7 Scamonds temporars

Dumengias e firaus **federalis, cantunals e** da vischnaunca (**Sontgilcrest, Anceinza, Assumziun da Maria, Numnasontga**) eisi scumandau da cavar cristallas.

Il lavar aur ei era lubius las dumengias ed ils firaus, denton mo els loghens lubi entras la suprapostanza communal.

Art. 8 Scamonds locals

En uauls serrai, en territoris da plontaziun e da rempars sco era en scarpas eisi scumandau da cavar cristallas. Pastiras astgan buca vegnir donnegiadas.

El territori da schurmetg dalla natira dil lag da Tuma ed el territori da protecziun dallas plantas Calmut eisi scumandau da schluppentar e da far diever da maschinas da furar. En asils generals da selvaschinas ei il schluppentar lubius, denton eisi scumandau da far diever da maschinas da furar. Sche relaziuns impurtontas pretendan ei, sa la suprastanza communal restrenscher ni scumandar il cavar cristallas era en auters territoris.

El territori da schurmetg da pesca eisi scumandau da lavar aur. Durent lavar aur eisi scumandau da deviar uals e flums; da cavar giu e donnegiar terren carschiu suenter las rivas da flums ed uals; da donnegiar uors e rempars sco era ulteriuras uestonzas.

Plinavon sa la suprastanza communal decretar scamonds da lavar aur en loghens nua ch'ei vegn fatg surdiever, en loghens per il schurmetg dalla fretga dil pèsch ed en loghens nua ch'il prighel d'erosiuns periclitescha il contuorn.

Art. 9 Sgols cun helicopter

Sgols cun helicopter en connex cun l'explotaziun da cristallas drovan ina lubientscha dalla suprastanza communal. Lezza ha da risguardar tier las lubientschas dueivlamein ils interess digl ambient e dils animals selvadis. Transports da helicopter cun persunas ein scumandai. Las interpresas da helicopter astgan far transports mo sch'ellas ein en possess d'ina lubientscha dalla suprastanza communal.

Art. 10 Precauziun

Il petent sto prevegnir a scadin donn. En loghens nua che glied ed animals secattan per ordinari sco era el contuorn da baghetgs e d'indrezs da tut gener (sco vias, viafiers, conducs, barrieras etc.) sto el haver tutta precauziun.

Art. 11 Responsablada

Il petent ei responsabels per ils donns ch'el caschuna enten encurir cristallas ni lavar aur.

Art. 12 Tener uorden

Il petent ha da rumir siu plaz da lavur, aschia ch'ei exista negin prighel per glied ed animals. Pigns scavaments da petents en vischinonza da sendas da spassegiar e vias ein da cuvierer sch'ei vegn buca luvrau vinavon en quei liug.

Art. 13 Schurmetg dil fuorn

Ha il cavacristallas entschiet ad explotar in fuorn, denton aunc buca finiu, vala el per occupaus, sch'il cavacristallas lai anavos **dus** u plirs uaffens, silmeins denton ina puntga ed in **mazzot**. In fuorn occupau astga duront ils proxims dus onns buca vegnir explotaus d'autras persunas.

In cavacristallas astga occupar **sil pli treis** fuorns en vischnaunca ed en mintga cass buca entiras preits crap.

Ei il lava-aur aunc buca a fin cun la lavur marca quel siu plaz cun ereger in pign um crap.

Art. 14 Utensils lubi per lavar aur

Igl ei lubiu da far diever da suandonts utensils per lavar aur:

- a) pala;
- b) cazzetta ni taglier, respectiv dratg;
- c) canals entochen ina lunghezia maximala da 1.30 m.

Art. 15 Utensils e material scumandai per lavar aur

Igl ei scumandau da far diever da suandonts utensils, respectiv materials per lavar aur:

- a) zappun e palfier;
- b) maschinas e tuts indrezs motorisai;
- c) stender sugas per tut diever;
- d) materials chemics sco per exempel argien viv ni natriumcyanid e.a.v.

Questa enumeraziun ei buca completa.

Art. 16 Anfladas specialas

Anfladas da bellezza singulara e da considerabla muntada scientifica ein d'annunziar **immediat** alla suprastonza communal. La vischnaunca ha igl emprem dretg dad acquistar tals exemplars cun pagar in'indemnisaziun commensurada.

Art. 17 Survigilanza

Il petent sto haver cun el la lubientscha. El sto mussar la patenta, sch'ils survigiladers da vischnaunca ni auters possessurs da patentas pretendan ei.

Ils survigiladers communal, ils guardiaselvaschina ed ils guardiapescas cantunals ein legiti-
mai da controllar in e scadin, aschinavon ch'ins suppona ch'ina persuna mondi per cristallas
ni a lavar aur.

Sper la patenta da cavar cristallas ni da lavar aur sto il petent era haver ina carta d'identitad.

Art. 18 Taxes

Las taxes per las lubientschas da cavar cristallas e minerals muntan:

A) Lubientschas ordinarias

- a) carta annuala per burgheis dalla vischnaunca
e per Svizzers domiciliai en vischnaunca frs. 200.00 – frs. 300.00
- b) carta annuala per burgheis grischuns
e per Svizzers domiciliai el cantun frs. 350.00 – frs. 500.00
- c) carta annuala per tuts ulteriurs Svizzers ni per persunas
digl exterior domiciliadas en Svizra (permissiun C) frs. 500.00 – frs. 750.00
- d) carta annuala per tuttas ulteriuras persunas digl exterior frs. 1'000.00 – frs. 1'500.00
- e) cartas dall'jamna per tuttas persunas (Svizzers e jasters) frs. 150.00 – frs. 250.00
- f) cartas dil di per tuttas persunas (Svizzers e jasters) frs. 30.00 – frs. 50.00

Ina persuna che retla la carta dil di sto indicar il liug nua ch'ella va a cavar cristallas quei di.
Ella astga quei di sulettamein encurir el liug indicau. Cun cartas dil di eisi buca lubiu da
schluppentar e da far diever da maschinas da furar.

B) Lubientschas supplementaras

1. per persunas sesentas en Tujetsch

Lubientschas supplementaras da schluppentar e luvrar cun maschinas da furar san vegnir
retratgas da persunas naturalas sesentas en Tujetsch:

- g) per schluppentar senza far diever da maschinas da furar frs. 250.00 – frs. 350.00
- h) per schluppentar cun far diever da maschinas da furar frs. 500.00 – frs. 750.00
- i) per maschinas da furar frs. 250.00 – frs. 350.00

2. per tuts burgheis tuatschins ch'ei buca sesents en Tujetsch

- k) per schluppentar senza far diever da maschinas da furar frs. 500.00 – frs. 750.00
- l) per schluppentar cun far diever da maschinas da furar frs. 1'000.00 – frs. 1'500.00
- m) per maschinas da furar frs. 500.00 – frs. 750.00

Las taxas per las lubientschas da lavar aur muntan:

Lubientschas ordinarias

- a) carta annuala per burgheis dalla vischnaunca
e per Svizzers domiciliai en vischnaunca frs. 100.00 – frs. 200.00
- b) carta annuala per burgheis grischuns
e per Svizzers domiciliai el cantun frs. 250.00 – frs. 350.00
- c) carta annuala per tuts ulteriurs Svizzers ni per persunas
digl exterior domiciliadas en Svizra (permissiun C) frs. 400.00 – frs. 600.00
- d) carta annuala per tuttas ulteriuras persunas digl exterior frs. 600.00 – frs. 900.00
- e) cartas dall'jamna per tuttas persunas (Svizzers e jasters) frs. 100.00 – frs. 200.00
- f) cartas dil di per tuttas persunas (Svizzers e jasters) frs. 20.00 – frs. 30.00
- g) affons e giuvenils entochen la vegliadetgna da 18 onns en
accumpignament da carschi che disponan d'ina lubientscha gratuit

La fixaziun dallas taxas tenor las lit. A) e B) succeda entras la suprastanza communal.

Art. 19 Gidonters

Tgi ch'accumpogna e gida in cavacristallas, sto retrer ina patentà tenor art. 18 e quei en la summa dalla patentà dil cavacristallas ch'el accumpogna - silmeins la patentà dil di.

Affons e giuvenils entochen la vegliadetgna da 18 onns astgan accumpignar in cavacristallas che dispona d'ina lubientscha senza stuer haver ina patentà. Els astgan denton buca schlup-pentar e far diever da maschinass da furar.

Art. 20 Tgisa

Ils survegladers communalss, ils guardiaselvaschina ed ils guardiapescas cantunals sco era ils proprietaris da patentass han da comunicar surpassaments da questa lescha alla suprastanza communal.

Art. 21 Prescripziuns

Surpassaments da quella lescha vegnan puni entras la suprastanza communal cun castitg da tochen frs. 5'000.00. Cristallas e minerals cavai **resp. aur lavaus** cun surpassar las prescripziuns daveantan proprietad dalla vischnaunca e vegnan buca indemnissai.

Art. 22 Retratga ni snegada dalla lubientscha

Vegnan las prescripziuns da questa lescha buca observadas, sa la lubientscha dada vegnir retratga. Plinavon san ins snegar novas lubientschas.

Art. 23 Mieds legals

Encunter decisiuns dalla suprastanza communal, che sebasan sin quella lescha, san ins recuorer enteifer 30 dis suenter la communicaziun a scret alla dertgira administrativa dil cantun Grischun.

Art. 24 Execuziun

La suprastanza communal dessegna ils survegladers e procura l'execuziun da questa lescha.

Art. 25 Vigur

Questa lescha ei vegnida approvada dalla radunonza da vischnaunca ils xxxx e passa en vigur igl 1 d'avrel 2017. En quei mument vegn la lescha davart igl encurir cristallas e mineralias dils 15-06-2001 cassada.

4. Proposta

Sebasond sin las suranumnadas ponderaziuns proponan la suprastanza communal ed il cussegl da vischnaunca **d'approbar la revisiun dalla lescha davart igl encurir cristallas e mineralias.**

Suprastanza communal Tujetsch

President communal
Beat Roeschlin

Menader center communal
Simon Collenberg